INTERESELE PĂRINȚILOR *VERSUS* INTERESELE COPIILOR ÎN PROCEDURILE PRIVIND ÎNAPOIEREA COPILULUI ÎN STATUL REȘEDINȚEI SALE OBIȘNUITE

PARENTS' INTERESTS *VERSUS* CHILDREN'S INTERESTS IN CHILD'S RETURN PROCEDURES TO THE STATE OF HIS OR HER HABITUAL RESIDENCE

CZU: 343.549:341.231.14:347.991(478) **https://doi.org/10.59295/spd2025j.74**

Dina VRABIE
ORCID: 0009-0009-4486-4728
E-mail: vrabiedina1993@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The procedure for returning a child to his or her habitual residence combines the interests of both the child and his or her legal representatives. Generally, the child's interest in this type of case is primarily to be safe, to maintain close relations with both parents and not to be subjected to stress due to a number of factors related to settling in another country. Finally, the interests of the parents consist in maintaining a close bond with the child, in the possibility of having direct contact with him or her and in the possibility of educating him or her according to their own beliefs. A common point can be identified, and this consists in the connection between the child and the parent and the need for each other. However, the child is privileged due to his or her young age, which requires increased protection. The author aims to argue the viability of the statement that the child's interest will prevail over the interests of his or her parents in the processes of returning the child to the state of his or her habitual residence.*

Keywords: *illicit movement, parents' interests, best interests of the child, return of the child, habitual residence, illicit detention.*

INTRODUCERE

Problema deplasării sau reținerii copilului într-un alt stat decât cel al reședinței sale obișnuite este una pe cât se poate de actuală. În realitățile pe care le trăim, un divorț sau o separare a cuplurilor este un fenomen la fel de natural și frecvent, precum este și căsătoria. În acest context, separarea unui cuplu care are copii comuni are un specific și generează niște consecințe, care datorită factorului uman și implicării sentimentelor și emoțiilor, sunt capabile să lase o amprentă neplăcută asupra tuturor participanților. Cele mai vulnerabile ființe în situațiile respective sunt copiii. Ei nu au opțiunea de a se izola de conflictele ce au loc între părinții săi. Suferințele copilului sunt mai degrabă unele neexteriorizate, motiv din care părinții nu își concentrează atenția asupra trăirilor copilului, crezând că el nu este afectat. Totuși, perspectivele unor traume pe care copilul le va purta cu sine toată viața sunt pe cât se poate de reale. Unul din factorii de risc ai separării cuplului, care îl vom aborda, ține de multitudine cazurilor în care unul dintre

părinți, decide în mod unilateral, că copilul urmează să își schimbe împreună cu el locul de trai, într-un alt stat.

Identificând o problemă, urmează ca o soluție eficientă să fie recomandată. Dat fiind faptul că nimeni nu poate interzice persoanelor mature care au copii, să se separe la un moment dat, soluția se reduce la protecția copilului împotriva eventualei deplasări sau rețineri ilicite.

Pentru a asigura respectarea drepturilor copilului la inviolabilitatea fizică și psihică, la întreținerea relațiilor personale și contacte directe regulate cu cei doi părinți ai săi, la un nivel de trai decent, la sănătate, la educație, la opinie ș.a. [1, art. 6,9,11,12,14,15], statele, atât la nivel internațional, cât și național, întreprind măsuri de prevenire și combatere a acțiunilor de deplasare sau reținere ilicită a copiilor.

MATERIAL ȘI METODĂ

Prezenta lucrare se încadrează în tipologia cercetărilor juridice teoretice și aplicative, cu accent pe analiza normativă. Metoda principală utilizată este cercetarea calitativă, întrucât scopul constă în identificarea și interpretarea cadrului legal național și internațional referitor la intersectarea intereselor copiilor și ale părinților în cadrul instituției înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite. În aceeași măsură, lucrarea îți propune evidențierea practicii judiciare relevante. Metode utilizate: metoda documentară, studiu de caz, metoda analizei logico-juridice ș.a.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Procedura de înapoiere a copilului în statul reședinței sale obișnuite și cea de exercitare a dreptului de vizitare implică atât interesele copilului cât și pe cele ale maturilor. Scopul conceperii acestei proceduri a fost anume cel de a proteja interesele copilului, reieșind din poziția vulnerabilă a acestuia. Dar nu putem nega faptul că, la mijloc sunt prinse și interesele părinților. În acest tip de cauze se utilizează termenul de ”interes superior al copilului”. Noțiunea acestei expresii o găsim în Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30-11-2023, și anume: ”*interesul superior al copilului reprezintă asigurarea unor condiții adecvate pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității lui și de situația concretă în care acesta se află*” [1, art. 3]. Dacă ar fi să ne aprofundăm în esența lucrurilor, ar trebuie să separăm această frază pe cuvinte. Prin urmare, principalul cuvânt aici este ”copil”, iar în sensul procedurii privind înapoierea, copil este considerată persoană până la vârsta de 16 ani [2, art. 4]. Termenul ”interes” ar însemna beneficiu, folos, avantaj sau comoditate. Iar cuvântul ”superior” ar însemna ceva care prevalează, sau care este mai presus în comparație. Evident este faptul că interesul copilului care a fost deplasat sau reținut ilicit nu este superior intereselor mele, care sunt un terț, dar este superior și prevalează în raport cu cele ale părinților săi, sau ale altor persoane implicate în procesul respectiv. Să revenim totuși la constatarea anterior invocată, conform căreia adulții, au și ei drep-

turi lezate sau sentimente și emoții negative legate de acțiunile de deplasare sau reținere ilicită a copilului. Aici ne referim mai mult la reclamant, la persoana care solicită înapoierea. Am putea deduce câteva drepturi ale părintelui, cărora le-ar putea fi aduse atingere printr-o deplasare sau reținere ilicită, printre care: dreptul de a participa la creșterea, îngrijirea și educația copilului; dreptul de a-și educa copilul conform propriilor convingeri; dreptul de a avea prioritate la educația copilului față de oricare alte persoane în ceea ce privește dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a acestuia; dreptul de a avea contact direct și regulat cu copilul [3, art. 58, 60, 64].

Vorbind despre interesele părinților, am putea să le clasificăm în două categorii: cele ce au generat deplasarea sau reținerea ilicită și cele ce au apărut după aceste acțiuni. De obicei, părintele care deplasează copilul este cel care își creează o zonă de conform pentru sine, și de regulă, nu ține cont nici de interesul copilului, nici de cel al partenerului său. Propriile dorințe sunt voalate sub pretextul unui viitor mai bun pentru copil sau sub pretextul dreptului său la libera circulație. Evident că cu această ocazie, excludem cauzele de violență, unde deplasarea sau reținerea ilicită a copilului are drept motiv evitarea unui risc pentru viața și sănătatea copilului. Nu negăm faptul că reprezentanții legali ai copilului, fiind persoane mature, au dreptul discreționar de a decide în ce țară vor ei să locuiască. Alta însă este situația atunci când vorbim despre copil, acesta nu este adult, toate deciziile importante în viața sa fiind luate de către părinții săi. Atragem atenția supra faptului că atâta timp cât copilul are ambii părinți menționați în certificatul de naștere și nici unul dintre ei nu a fost decăzut din drepturi părintești și nu a decedat, ei au drepturi egale de a lua decizii importante în viața copilului. Cu toate acestea, în lipsa unei norme care ar justifica poziția, unii judecători ai Republicii Moldova, prin practica lor judiciară, dau dovadă de faptul că nu interpretează legea în spiritul său, considerând că părinții nu au drepturi egale în privința copilului.

În cele din urmă, problema de bază care permite unei persoane să solicite înapoierea copilului ține de existența unei încălcări a dreptului privind încredințarea. Dreptul privind încredințarea, în înțelesul normelor Convenției de la Haga din 1980 ”*include dreptul cu privire la îngrijirile cuvenite persoanei copilului și, îndeosebi, acela de a hotărî asupra locului reședinței sale*” [2, art. 5]. În temeiul legislației Republicii Moldova, ambii părinți, chiar și după divorț sau chiar nefiind vreo dată căsătoriți, dețin dreptul privind încredințarea în raport cu copilul. Acest aspect nu este prevăzut expres, însă la o altă concluzie nu putem ajunge, reieșind din cadrul legal al statului nostru. Deci, Codul familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26-10-2000 prevede că ”*părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat*” [3, art. 58 alin. (1)]. Această normă se referă la prima componentă a dreptului privind încredințarea, și anume, dreptul cu privire la îngrijirile cuvenite persoanei copilului. Părinții, indiferent de situația și relația pe care au între ei, au drepturi egale privind grija față de copil. Chiar dacă domiciliul copilului a fost stabilit doar la unul dintre ei, aceasta nu înseamnă că celălalt părinte nu are dreptul de a purta de grijă copilului. Cea de-a doua componentă a

dreptului privind încredințarea se referă la dreptul de a decide asupra locului reședinței copilului. Și în această situație, ambii părinți, chiar și după separare rămân titulari ai acestui drept. Persoana cu care a fost stabilit domiciliul copilului nu este în drept, unilateral, fără acordul celuilalt părinte și fără o hotărâre permisivă a instanței de judecată în acest sens, să stabilească copilul cu traiul într-un alt stat. Afirmațiile respective se bazează pe litera legii, și anume, Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova nr. 269 din 09-11-1994, care prevede următoarele: ”*în cazul în care minorul își stabilește domiciliul în străinătate, este necesar consimțământul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează de notar sau de alte persoane abilitate prin lege cu astfel de funcție, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțământul acestora, exprimat prin decizia autorității tutelare teritoriale*” [4, art. 1 alin. (4)].

Lipsa consimțământului, exprimat prin declarație legalizată notarial sau lipsa unei hotărâri judecătorești care conține expres permisiunea de a stabili copilul cu traiul în alt stat, chiar și având o hotărâre de stabilire a domiciliului copilului cu un anumit părinte, nu îi va permite acestuia să schimbe reședința copilului în alt stat. Trebuie să se înțeleagă regula clară, atunci când instanța de judecată a Republicii Moldova, stabilește domiciliul copilului cu un anumit părinte, el are în vedere locuirea copilului cu acest părinte, dar în limitele statului Republica Moldova. Pentru o mai bună claritate, ar fi binevenit ca judecătorii să indice expres în hotărârile sale privind stabilirea domiciliului copilului că acesta nu poate depăși hotarele statului Republica Moldova. O astfel de hotărâre a fost emisă de Judecătoria Chișinău Sediul Centru la data de 19 decembrie 2022. Exemplul acestui judecător este demn de urmat, or tatăl se adresase cu o cerere de chemare în judecată prin care a solicitat stabilirea domiciliului copilului cu el, având frica că mama va lua copilul peste hotarele țării, pentru a-l stabili cu traiul acolo. De altfel, pârâta, mamă a copilului, până la inițierea procesului de judecată respectiv, a trimis tatălui o scrisoarea prin care aceasta comunică că dorește să părăsească teritoriul Republicii Moldova. Fără a ajunge la un consens cu tatăl copilului, mama a plecat cu copilul peste hotare. La acel moment domiciliul copilului nu era stabilit la unul dintre părinți anume, ci prin acordul lor comun a fost stabilit la ambii părinți. Scopul pentru care mama dorea să plece peste hotare era cel de a lucra acolo. În acest sens, reclamantul a menționat în motivarea cererii sale că mama dorește să ia copilul de 1 an si 11 luni cu sine în țară străină unde aceasta nu are nici loc de trai, nici condiții pentru copil și nici loc de muncă ca să asigure copilul cu minimul necesar, pe când în Republica Moldova acestuia îi sunt create toate condițiile necesare pentru creștere și educație [5]. Instanța a stabilit domiciliul copilului cu mama, însă doar în limitele statului Republica Moldova, motivând hotărârea sa astfel: „*nu au fost prezentate acte confirmative care ar demonstra faptul că peste hotare copilului îi va fi asigurat incontestabil condiții necesare pentru un trai decent”* [5]. Judecătorul a ajuns la concluzia că ”*copilului minor îi este garantat doar pe teritoriul RM dreptul la abitație într-un mediu corespunzător”* [5].

Hotărârea respectivă a fost atacată cu apel, iar prin Decizia Curții de Apel Chișinău din 31 octombrie 2023, instanța de judecată a decis printre altele excluderea din hotărâ-

rea primei instanțe a formulării „în limitele Republicii Moldova" [6]. Excluderea respectivei formulări a fost dictată de aprecierea instanței de apel ca fiind neîntemeiată. Printr-o astfel de decizie, instanța de apel indirect sau chiar direct și deschis instigă părinții la acțiunile de deplasare ilicită. Motivarea instanței de apel este una halucinantă, aceasta considerând că "*potrivit Constituției fiecare cetățean are dreptul la libera circulație, iar Codul familiei expres prevede că părintele cu care s-a stabilit domiciliul minorului este liber să circule să își schimbe împreună cu minorul domiciliul, cu o singură condiție, ca să anunțe celălalt părinte și să nu îngrădească accesul minorului de comunicare cu celălalt părinte prin rețele on-line, ori alte metode stipulate de lege"* [7]. Codul Familiei nu conține nici o prevedere care îi permite părintelui cu care a fost stabilit domiciliul copilului să îl ia peste hotare pentru a-i schimba reședința obișnuită a acestuia într-un alt stat. Articolul 64 alin. (2^3) din Codul Familiei se referă la posibilitatea părintelui cu care a fost stabilit domiciliul copilului de a pleca pentru o perioadă de timp cu copilul peste hotare, dar această plecare nu trebuie să aibă drept scop stabilirea cu traiul acolo. Referitor la libertatea circulației, menționăm că acest drept poate fi exercitat liber de către părinte în privința propriei persoane, dar nu și în privința copilului. O astfel de decizie importantă precum schimbarea țării de trai a copilului, urmează a fi luată în mod obligatoriu de ambii părinți în comun.

CONCLUZII

În concluzie, procedura de înapoierea a copilului în statul reședinței sale obișnuite implică duble interese, atât a părinților cât și a copilului. Interesul copilului este privilegiat și acesta reprezintă un punct de pornire și un pilon pentru instanțele de judecată în luarea decizie referitor la înapoiere sau ne-înapoiere. Decizia părintelui de a se muta cu traiului într-un alt stat trebuie să fie susținută de cel de-al doilea părinte sau trebuie să fie confirmată de instanța de judecată. Această regulă nu este una lipsită de raționament, ci una vitală pentru dezvoltarea armonioasă a copilului. Părintele care dorește să se stabilească cu copilul peste hotarele statului Republica Moldova, urmează să facă dovada faptului că copilul se va afla în securitate în acel stat și acestuia i se vor asigura condiții de trai necesare vârstei sale. Nu în zadar, în cadrul procesului de judecată privind stabilirea domiciliului copilului se cere avizul pozitiv al autorităților tutelare teritoriale în care se menționează condițiile de trai ale părinților [3, art. 63 alin. (3), art. 73 alin. (2)]. Aceleași reguli, ba chiar mai stricte, urmează să se aplice și atunci când persoana intenționează să muncească, să locuiască și să educe copilul într-un alt stat și respectiv în cu totul alt mediu și altă cultură.

În procesul studiului efectuat, cercetătorul a ajuns la concluzia fermă că nici o hotărâre judecătorească nu trebuie să conțină expres sau să prezume prin sine că locul de trai al copilului poate fi oriunde se stabilește cu traiul părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului. Fiecare schimbare a reședinței copilului trebuie să fie obiect al unei analize din partea ambilor părinți sau după caz a instanței de judecată. Aceste măsuri

sunt în stare să asigure respectarea interesului superior al copilului, precum și tangențial al părinților, al căror scop prezumtiv este bunăstarea copilului.

PROPUNERI

Primii pași spre corectarea practicii judiciare vicioase pe care o avem, trebuie să îi facă legiuitorul moldav, prin reglementarea unui cadru legal clar, care nu va lăsa loc de interpretări eronate. Urmează ca la nivel legislativ să fie prevăzut: fiecare hotărâre privind stabilirea domiciliului copilului trebuie obligatoriu să indice expres limitele teritoriale în care copilul respectiv va putea locui cu părintele. Această hotărâre va descuraja părinții să aplice la acțiunile de deplasare sau reținere ilicită a copilului. În aceeași măsură, o astfel de hotărâre va servi, eventual, drept temei și probă suplimentară pentru solicitarea înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite.

REFERINȚE:

1. Legea Republicii Moldova nr. 370 din 30-11-2023 privind drepturile copilului, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140710&lang=ro , accesat la 13.06.2025;
2. Convenția de la Haga din 25.10.1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118015&lang=ro , accesat la 13.06.2025;
3. Codul Familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26-10-2000, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148507&lang=ro#, accesat la 13.06.2025;
4. Legea Republicii Moldova cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova nr. 269 din 09-11-1994, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131615&lang=ro#, accesat la 13.06.2025;
5. Hotărârea Judecătorie Chișinău Sediul Centru din 19 decembrie 2022, dosar nr.2-82/22, disponibil pe https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/NjgzMzhmZDgtODlhMS00YjA4LTlhZmItZGZlZmJkZjJjZjI3, accesat la 16.06.2025;
6. Decizia Curții de Apel Chișinău din 31 octombrie 2023, dosar nr. 2a-1141/2023, disponibil pe https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/OTJiY2EzNDMtNzkxZS00ZTE1LTk1ZTUtZDk1NDVkZjYyMjQz, accesat la 16.06.2025;
7. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 19 iunie 2024, dosarul nr. 2ra–238/24, disponibil pe https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75300, accesat la 16.06.2025.